

KS. JAN MIAZEK

UROCZYŚĆ I OKTAWA BOŻEGO NARODZENIA W MODLITWACH MSZAŁU PAWŁA VI

Miejsce uroczystości Bożego Narodzenia w roku liturgicznym określają Ogólne normy Roku Liturgicznego i Kalendarza: „Po dorocznym obchodzie misterium paschalnego nic nie jest Kościołowi droższe, jak obchód wspomnienia Narodzenia Pańskiego i Jego pierwszych wystąpień” (nr 32). Uroczystość Bożego Narodzenia zajmuje zatem drugie miejsce w roku liturgicznym; pierwsze ma zawsze Wielkanoc.

Boże Narodzenie, tak drogie Kościołowi, jest jeszcze droższe wiernym, zapewne droższe nawet od świąt Wielkanocnych. Bliskie jest ludziom przez swoją treść, związek z życiem rodzinnym, przez tyle zwyczajów świątecznych ukształtowanych przez wieki. Skoro Boże Narodzenie jest nam tak drogie, to trzeba ciągle na nowo zatrzymywać się nad jego treścią i odkrywać prawdziwy wymiar tej uroczystości.

1. Uroczystość Bożego Narodzenia

Uroczystość Bożego Narodzenia powstała w początkach IV w. (pierwsze świadectwo pochodzi z 336 r.) i wkrótce przyjęło się tak na Zachodzie, jak i na Wschodzie¹. Datę 25 grudnia wybrano ze względu na obchodzone w tym dniu w Rzymie pogańskie święto ku czci „Niezwyciężonego Słońca”. Obchodzono je w dniu przesilenia zimowego, kiedy to następowało doroczne zwycięstwo słońca nad ciemnościami. Kościół w Rzymie, aby powstrzymać wiernych od udziału w tych pogańskich obchodach, nadał temu świętu nowe znaczenie. Zaczął w tym dniu obchodzić pamiątkę narodzenia Chrystusa, Prawdziwego Słońca, które zjawia się w świecie po długiej nocy grzechu. Pochodzenie święta Bożego Narodzenia tłumaczy obecność symboliki światło–ciemności w wielu modlitwach.

Boże Narodzenie powstało i rozwijało się w czasach wielkich herezji chrystologicznych, które uderzały w istotę tajemnicy wcielenia i podważały tajemnicę odkupienia. Kościół na soborach w Nicei (325), Konstantynopolu (381), Efezie (431) i Chalcedonie (451) odrzucił błędy i w ogłoszonych dogmatach podał autentyczną naukę. Boże Narodzenie stało się wielką okazją do wyznania katolickiej wiary w Jezusa Chrystusa, Syna Bożego, który stał się człowiekiem.

W Boże Narodzenie Kościół odprawia trzy Msze św. związane z porami dnia. Zwyczaj ten powstał w Rzymie pod wpływem miejscowych warunków. Jako pier-

¹ Por. A. ADAM, *Das Kirchenjahr mitfeiern*, Freiburg–Basel–Wien 1979, s. 102–104, 117–121; A. BERGAMINI, *Cristo, Festa della Chiesa*, Roma 1983, s. 324–327; B. NADOLSKI, *Liturgika II, Liturgia i czas*, Poznań 1991, s. 92–100; A. NOCENT, *Il Tempo della manifestazione*, w: *Anamnesis 6, L'anno liturgico*, Genova 1988, s. 177–185.

wszą i jedyną odprawiał papież w IV w. uroczystą mszę świąteczną w bazylice św. Piotra (obecna msza „w dzień”). W V w. pojawia się msza nocna. Sykstus II (†446) po Soborze Efezkim rozbudował bazylikę Matki Bożej Większej i urządził w niej kaplicę przypominającą grootę narodzenia w Betlejem. W tej kaplicy w noc Bożego Narodzenia papież celebrował Mszę św. (obecna pasterka). W połowie VI w. powstał zwyczaj odprawiania przez papieża trzeciej mszy w kościele obok pałacu namiestników bizantyjskich. Papież w drodze z Lataranu do bazyliki św. Piotra odprawiał rano w tym kościele Mszę św. (obecna msza „o świcie”) dla gromadzących się tutaj wiernych. Rzymskie księgi liturgiczne zawierały formularze tych trzech mszy papieskich i dlatego w całym Kościele przyjął się zwyczaj odprawiania trzech mszy w tym dniu. Do dziś kapłan może odprawić w Boże Narodzenie trzy Msze św., ale z zachowaniem właściwej im pory.

Najstarsze kalendarze z uroczystością Bożego Narodzenia łączyły wspomnienie pewnych świętych i tak pozostało do dziś. W połowie VI w. doszło do ukształtowania się oktawy, której ostatni dzień stał się uwielbieniem Świętej Bożej Rodzicielki Maryi.

Liturgia uroczystości i oktawy Bożego Narodzenia jest bogata w treść teologiczną. Uroczystość posiada mszę wigilijną i trzy msze świąteczne. Święta i dni oktawy mają własne formularze mszalne. Okres Bożego Narodzenia posiada trzy prefacje, zaś w Modlitwach eucharystycznych I–III znajduje się wspomnienie tajemnicy dnia. Przyjrzyjmy się teraz bliżej teologii wyżej wymienionych dni zawartej w modlitwach mszalnych².

2. Liturgia uroczystości Bożego Narodzenia

2.1. Wieczorna msza wigilijna

Msza wigilijna odprawiana jest wieczorem 24 grudnia³. Modlitwy mszalne mówią o oczekiwaniu na uroczystość Bożego Narodzenia, ukazują Chrystusa jako przychodzącego Odkupiciela.

Kolekta najpierw wysławia Boga, który co roku daje nam radość z oczekiwania uroczystości Narodzenia Pańskiego: tekst łaciński mówi wprost o oczekiwaniu na nasze odkupienie. Izrael oczekiwał na przyjście Mesjasza zapowiadanego przez proroków. Nasze oczekiwanie jest inne, bowiem Chrystus już przyszedł. Coroczne oczekiwanie pamiętki Jego przyjścia pomaga nam coraz bardziej przybliżyć się do tajemnicy Chrystusa żyjącego w Kościele i obecnego w liturgii, przyjmować Go ca-

² Por. BERGAMINI, *dz. cyt.*, s. 334–339; F. BROVELLI, *Le orazioni del Tempo di Avvento e di Natale*, w: *Il Messale Romano del Vaticano II*, t. I, Torino 1984, s. 113–127; J. JANICKI, *Modlitwa nad darami Adwentu, Narodzenia oraz Objawienia Pańskiego w Mszale Pawła VI*, CT 50(1980), nr 3, s. 93–98; J. MIAZEK, *Kolekty okresu Bożego Narodzenia w Mszale Pawła VI*, tamże, 51(1981), nr 1, s. 70–74.

³ *Mszal Rzymski dla Diecezji Polskich*, Poznań 1986, s. 32–33; modlitwa nad darami pochodzi z Sakramentarza z Werony, nr 1254; czytania: Iz 62,1-5; Dz 13,16-17.22-25; Mt 1,1-25.

łym sercem. Chrystus zaś to Syn Boży i nasz Odkupiciel. Czekamy na święto naszego odkupienia i chcemy przyjąć Odkupiciela, bowiem znamy swoją grzeszność. W ten wigilijny wieczór liturgia kieruje naszą uwagę ku drugiemu przyjsciu Pana: na końcu czasów znów przyjdzie, ale tym razem jako Sędzia. Wtedy będziemy mogli oglądać Go bez trwogi, jeśli teraz przyjmujemy Go jako Syna Bożego i Odkupiciela. Coroczne oczekiwanie świąt staje się szczególnym momentem oczekiwania na ostateczne spotkanie z Odkupicielem, przygotowuje do tego spotkania.

W modlitwie nad darami Kościół zanosi prośbę, abyśmy z nową gorliwością składali ofiarę w wigilię Bożego Narodzenia, które „stało się początkiem naszego odkupienia”. Oracja wskazuje na odkupieńczy charakter Bożego Narodzenia: Narodzenie Chrystusa jest początkiem naszego odkupienia. Przypomnienie to jest bardzo potrzebne, bowiem obchodząc radosne święta Bożego Narodzenia zwykle nie myślimy o ich związku z całym misterium odkupienia. Święta Paschalne mają swój początek w święcie Bożego Narodzenia. Składać dziś ofiarę „z nową gorliwością” może oznaczać wiele: powstanie z grzechu, większą gorliwość w codziennym życiu, świąteczne skupienie, nowe zwrócenie się ku Bogu. Modlitwa po Komunii to prośba o umocnienie naszych sił przez obchód narodzenia Chrystusa, którego Ciało i Krew przyjmujemy. Ten obchód umacnia nas, bowiem tajemnica narodzenia Chrystusa uobecnia się niejako pośród nas, możemy zetknąć się z nią i dostąpić zbawienia (por KL 102).

2.2. Msza w nocy

Wśród nocnej ciszy odprawiana jest w kościołach msza zwana pasterką. Przetwała i jakże jest żywa ta nocna liturgia, w przeciwieństwie do liturgii Wigilii Paschalnej, również związanej z nocą, a obecnie przesuniętej na wcześniejszą godzinę. Temat światłości, która rozprasza ciemności nocy, powraca w liturgii tej mszy⁴.

Kolekta zaczyna się od słów: „Boże, Ty sprawiłeś, że ta najświętsza noc zajaśniała (...) blaskiem prawdziwej światłości”. Przyszedł przecież na ziemię Chrystus, który powie o sobie: „Ja jestem światłością świata” (J 8,12). Noc, symbol grzechu i zła, zostaje rozjaśniona prawdziwym światłem, staje się w ten sposób najświętszą nocą. Ciemności nocy dostrzegamy zmysłami, blask światłości widzimy oczyma wiary. Rozjaśniona światłem noc Bożego Narodzenia kieruje myśli ku nocy Paschy rozjaśnionej blaskiem Chrystusa zmartwychwstałego. Kościół prosi w tę noc, abyśmy mogli w niebie uczestniczyć w radości Chrystusa, którego tajemnicę wcielenia poznajemy na ziemi. W oracji pojawia się już temat „świętej wymiany”, który w różnej formie będzie powracał w modlitwach tego okresu. Człowiek musi poznać i przyjąć tajemnicę wcielenia, aby mógł dojść do chwały nieba. W modlitwie nad darami, jak zawsze, zawarta jest prośba o przyjęcie darów z zaznaczeniem, że zostały złożone w świętą noc Narodzenia Pana. Oracja mówi dalej o „tajemniczej wymianie darów”. Bóg przyjmie nasze dary, chleb i wino, które staną się Ciałem i Krwią

⁴ *Mszal Rzymski*, s. 33–34; czytania: Iz 9,1-3.5-6; Tt 2,11-14; Łk 2,1-14.

Chrystusa. Jest to naprawdę święta i tajemnicza wymiana, która dokonuje się w każdej Eucharystii. Ta święta wymiana pozwoli nam uczestniczyć w bóstwie Chrystusa, w którym nasza ludzka natura dostąpiła zjednoczenia z Bogiem. Eucharystia zawsze daje nam udział w bóstwie Chrystusa, ale szczególnie w tę świętą noc trzeba o tym pamiętać. Modlitwa po Komunii znów przypomina, iż obchodzimy narodziny naszego Zbawiciela. Zawiera prośbę, abyśmy przez święte życie zasłużyli na zjednoczenie z Nim w wieczności. Poznanie tajemnicy wcielenia ma przemienić życie człowieka, uczynić je drogą do chwały wieczności.

2.3. Msza o świcie

Czas odprawiania tej drugiej Mszy św. stwarza pewien problem, bowiem tak trudno mówić o świcie w naszym kraju w grudniowy dzień, zwykle szary. W wielu parafiach, ze względu na mały udział wiernych, w ogóle nie ma tej Mszy św.

Modlitwy mszalne kontemplują tajemnicę narodzenia Pana⁵. W kolekcie powraca motyw światłości przychodzącej na ziemię. Oto zostaliśmy przeniknięci nowym blaskiem Wcielonego Słowa: teraz w naszych czynach powinno odbijać się światło, które przez wiarę jaśnieje w naszych duszach. Według oracji wiara pozwala nam rozpoznać Zbawiciela, dostrzec Światłość przychodzącą z nieba, zbliżyć się do jasności Boga. Wiara jest jedyną drogą prowadzącą ku tajemnicy Boga. Druga myśl oracji: wiara musi się wyrażać w czynach, przemieniać myślenie i działanie człowieka, w przeciwnym razie jest martwa. Modlitwa stawia dzisiaj pytanie o nasze życie z wiary, skłania do refleksji, wzywa do odnowy życia, większej wierności Chrystusowi. Przeniknięci Bożym światłem mamy stawać się synami światłości, światłem świata. Modlitwa nad darami zawiera wyznanie katolickiej wiary: Chrystus narodzony jako człowiek jest także prawdziwym Bogiem, jest prawdziwym człowiekiem i prawdziwym Bogiem. Oracja przechodzi w prośbę: aby ziemskie dary, złożone na ołtarzu i przemienione przez Boga, dały nam udział w życiu Bożym. W Eucharystii zawsze dochodzi do tej przedziwnej wymiany pomiędzy Bogiem i człowiekiem, człowiekiem i Bogiem. Modlitwa po Komunii wyraża radość z obchodzonego narodzenia Pana: święta Bożego Narodzenia rzeczywiście przepełnione są radością, na ziemię przyszedł oczekiwany Zbawiciel. Oracja zawiera prośbę, abyśmy pogłębiali naszą wiarę w tajemnicę wcielenia i goręcej ją miłowali. Liturgia znów przypomina, iż wiara prowadzi do poznania tej tajemnicy, wskazuje na potrzebę pogłębiania naszej wiary. Chrześcijanin, wierząc, ma wzrastać w wierze. Wiara jest łaską, ale Bóg oczekuje współdziałania ze strony człowieka wiary. Poznając coraz głębiej tajemnicę wcielenia, mamy ją coraz goręcej miłować. Miłość jest niejako dalszym ciągiem poznawania przez wiarę. Poznanie Chrystusa ma prowadzić do miłości, nie może poprzestawać na płaszczyźnie intelektualnej. Udział w Eucharystii prowadzi do poznawania Chrystusa i do wzrostu w miłości ku Niemu.

⁵ *Mszal Rzymski*, s. 34–35; modlitwa po Komunii została zaczerpnięta z liturgii hiszpańskiej; czytania: Iz 62,11-12; Tt 3,4-7; Lk 2,15-20.

2.4. Msza w dzień

Trzecia msza odprawiana jest w dzień, dla bardzo wielu wiernych jest to główna msza świąteczna. Modlitwy formularza mszalnego nadal kontemplują tajemnicę narodzenia Chrystusa, ukazują nowe jej wymiary⁶.

Kolekta narodzenie Chrystusa łączy z dziełem stworzenia człowieka. Bóg w przedziwny sposób stworzył człowieka: uczynił go na swój obraz, poddał mu całe stworzenie, obdarzył swoją przyjaźnią. Człowiek zgrzeszył jednak, odszedł od Boga. W jeszcze cudowniejszy sposób Bóg teraz przywraca człowiekowi godność: Jednorodzony Syn Boga staje się człowiekiem, aby człowieka zbawić. Chrystus odnowi człowieka, uczyni go nowym stworzeniem. Pierwsze stworzenie dokonało się mocą słowa wypowiedzianego przez Boga, drugie będzie dziełem Słowa, które stało się ciałem. Po tych słowach uwielbienia Boga za stworzenie i zbawienie człowieka wraca temat „przedziwnej wymiany”: „daj nam uczestniczyć w bóstwie Twojego Syna, który przyjął naszą ludzką naturę”. Dostępujemy udziału w życiu samego Boga, bowiem Syn Boży miał udział w naszym ludzkim życiu. Modlitwa nad darami prosi o przyjęcie ofiary, przez którą dokonało się nasze pojednanie z Bogiem i w której została nam dana pełnia kultu (por. tekst łaciński oracji). Nasz związek z Bogiem niszczy grzech. Dostąpiliśmy pojednania z Bogiem przez ofiarę Chrystusa ciągle uobecnianą w tajemnicy Eucharystii. Ofiara Chrystusa bierze swój początek w tajemnicy wcielenia. Sprawując w tym dniu Eucharystię pamiętamy o tym. W składanej ofierze zawiera się pełnia kultu, najdoskonalsze uwielbienie Boga, bowiem w niej zawiera się oddanie Chrystusa Ojcu za zbawienie świata. Uczestnicząc we Mszy św. jednoczymy się z Chrystusem w tym oddaniu Ojcu, uczymy się siebie z Nim składać Ojcu w ofierze. Wcielenie i narodzenie Chrystusa to początek tego oddania, które osiągnie swój najpełniejszy wymiar w ofierze krzyża. Modlitwa po Komunii zwraca się do miłosierdzia Bożego, przypomina, że w ten dzień narodził się Zbawiciel świata. Liturgia często używa słowa „dzisiaj” gdy wspomina wydarzenia zbawcze, bowiem liturgia sprawia, że one niejako uobecniają się teraz dla nas. Dzięki temu możemy w nich uczestniczyć i otrzymać łaskę zbawienia. Wszystko to odnosi się także do narodzenia Pańskiego. Narodzony Zbawiciel przywrócił nam dziecięstwo Boże, które człowiek niegdyś posiadał i utracił przez grzech. Wszystkim, którzy Go przyjmują, daje On moc stania się dziećmi Bożymi (J 1,12), dostąpią odrodzenia z wody i Ducha Świętego (J 3,5). Prosimy w oracji, abyśmy mieli udział w wiecznym życiu Zbawiciela. Wypowiadamy tę prośbę po przyjęciu Ciała Pańskiego, pokarmu dającego życie wieczne. Chrystus przywrócił nam dziecięstwo Boże, w ten dzień daje nam pokarm podtrzymujący w nas nowe życie i prowadzący do jego pełni.

⁶ *Mszał Rzymski*, s. 35–35; kolekta i modlitwa nad darami zostały zmienione, pochodzą z Sakramentarza z Werony, nr 1239 i 1265; czytania: Iz 52,7-10; Hbr 1,1-6; J 1,1-18.

3. Liturgia świąt w oktawie

3.1. Święto Świętej Rodziny

Kult Rodziny Świętej pojawił się w Europie w XVII w., przyjął się w Kościele, stał się szczególnie żywy w XIX w. Leon XIII w 1892 r. wprowadził święto ku czci Świętej Rodziny, które Benedykt XV w 1921 r. nakazał obchodzić w całym Kościele. Obecnie obchodzimy je w niedzielę w oktawie lub 30 grudnia, jeśli takiej niedzieli brak. Modlitwy liturgiczne mówią o Rodzinie Świętej, przyzywają jej wstawienictwa⁷.

Kolekta zwraca się do Boga, który w Świętej Rodzinie dał nam wzór życia: słowa proste, tak oczywiste, ale w naszych czasach nabierają nowego znaczenia. Rodzina przeżywa dziś kryzys, wielu odrzuca ją, widzi w niej narzędzie ucisku, przeszkodę w prawdziwym rozwoju. Kościół przypomina, że rodzina pochodzi od Boga, zaś Rodzina z Nazaretu jest przykładem dla wszystkich rodzin. Kościół prosi o miłość w rodzinach i naśladowanie cnót Rodziny z Nazaretu. Miłość zatem leży u podstaw życia rodzinnego; jeśli jej zaczyna brakować, rodzina chwieje się. Modlitwa mówi o „domowych cnotach”, nie określa ich jednak bliżej, nie mówi, jak dawniej, o posłuszeństwie Jezusa. W zmieniającym się świecie ulega przemianie model rodziny, ale zawsze wymaga on „domowych cnót”. Prosimy dalej o dojdęcie do wiecznej radości w Bożym domu: naśladowanie „domowych cnót” Rodziny z Nazaretu staje się drogą do Bożego domu; życie rodzinne staje się szkołą życia chrześcijańskiego. Modlitwa nad darami mówi o składanej ofierze pojednania, za pośrednictwem Bogarodzicy Dziewicy i świętego Józefa prosi o utwierdzenie naszych rodzin w łasce i pokoju. Wspominając ofiarę pojednania oracja wskazuje pośrednio na potrzebę pojednania nie tylko z Bogiem, ale również z ludźmi. Słowa o pojednaniu wypowiedziane dziś zwracają uwagę na znaczenie pojednania w rodzinie. Pojednanie z Bogiem niesie łaskę, pojednanie z ludźmi napędza rodzinę pokojem. Udział w ofierze pojednania rodzi jedność w rodzinie. Modlitwa po Komunii to prośba, abyśmy pokrzepieni Najświętszym Sakramentem wiernie naśladowali przykład Świętej Rodziny i po trudach życia doczesnego cieszyli się razem z Nią życiem wiecznym. Udział w Eucharystii daje moc w naśladowaniu Świętej Rodziny, zwłaszcza w trudnych momentach życia.

3.2. Święto świętego Szczepana

Kult św. Szczepana spotykamy na Wschodzie już w IV w. Jego wspomnienie w Syrii i Jerozolimie jest obchodzone 26 grudnia. Na Zachodzie kult świętego diakona pojawił się na początku V w. Powstało wiele kościołów pod wezwaniem świętego; w Rzymie w V w. istniały już dwie bazyliki. Zgodnie z dawnym zwyczajem

⁷ *Mszal Rzymski*, s. 37; kolekta została zmieniona w treści; czytania: Syr 3,2-6.12-14; Kol 3,12-21; Ewangelia: rok A – Mt 2,13-15.19-23; rok B – Łk 2,22-40; rok C – Łk 2,41-52.

błogosławimy w ten dzień owies. Niegdyś rzucanie owsem w kościele przypominało kamieniowanie św. Szczepana⁸.

Modlitwy mszalne nawiązują do męczeństwa św. Szczepana. Kolekta przypomina najpierw, że obchodzimy narodziny dla nieba pierwszego męczennika. Kościół od początku tak nazywał dzień śmierci męczenników, nawiązując do rzymskiego zwyczaju zbierania się przy grobie zmarłego w dniu jego narodzin, a nie w dniu śmierci. Z opisu śmierci oracja przypomina, że Szczepan modlił się nawet za swoich prześladowców i prosi, abyśmy naśladowali jego przykład, uczyli się miłować nieprzyjaciół. Jest to jedno z najtrudniejszych wymagań Ewangelii. W modlitwie nad darami zawarta jest prośba o przyjęcie darów, które składamy wspominając męczeństwo Szczepana. Eucharystia i męczeństwo pozostają zawsze w ścisłym związku. W Eucharystii sprawujemy pamiętkę tajemnicy paschalnej Chrystusa, w której męczennik dostąpił najpełniejszego udziału. Eucharystię sprawowano na grobach męczenników, a do dziś pod ołtarzem składamy relikwie świętych, zwłaszcza męczenników. W modlitwie po Komunii składamy Bogu dziękczynienie za dary Jego miłosierdzia: Bóg zbawia nas przez narodzenie swego Syna i napełnia nas radością ze święta św. Szczepana. Darem Bożego miłosierdzia jest przyjście Chrystusa i męczeńska śmierć Szczepana.

3.3. Święto świętego Jana Apostoła

Święto św. Jana Apostoła powstało również na Wschodzie w IV w. Grób Apostoła znajdował się w Efezie w bazylice, której ruiny przetrwały do dziś. Kult św. Jana rozwinął się w średniowieczu pod wpływem powstałych legend. Do jednej z nich nawiązuje zwyczaj błogosławienia w to święto wina.

Modlitwy mszalne ukazują Jana, wyjątkowego świadka czynów i nauki Chrystusa⁹. Kolekta wychodzi od uwielbienia Boga, który przez Jana objawił nam tajemnicę swojego Słowa: pisma Jana odznaczają się wyjątkową głębią, przybliżają nas najbardziej do tajemnicy Chrystusa. Stąd prośba: abyśmy rozumieli nauczanie Jana Apostoła. Mszał polski rozbudowuje tę prośbę: „oświeć nasze umysły, abyśmy pojęli i umiłowali naukę, którą głosił”. Umiłowanie nauki Apostoła prowadzi do prawdziwego poznania tajemnicy Słowa, chroni przed czystym intelektualizmem. Człowiek potrzebuje Bożego światła, aby mógł zrozumieć słowa Ewangelii i umiłować Zbawiciela. Modlitwa nad darami zawiera prośbę, abyśmy za przykładem Jana z uczyty eucharystycznej czerpali głębsze poznanie tajemnic wiecznego Słowa. W prośbie tej dostrzegamy nawiązanie do Ostatniej Wieczerzy, podczas której Jan spoczywał na piersi Zbawiciela. Ważne przypomnienie dla nas, naznaczonych racjonalizmem: tajemnicę Chrystusa poznajemy nie tylko umysłem, ale przez udział w Eucharystii,

⁸ *Mszał Rzymski*, s. 257¹–258¹; modlitwa nad darami i modlitwa po Komunii pochodzą z Sakramentarza Gelazjańskiego, nr 33 i 34; czytania: Dz 6,8-10.7,54-60; Mt 10,17-22.

⁹ *Mszał Rzymski*, s. 258¹–259¹; kolekta pochodzi z Sakramentarza Gelazjańskiego, nr 36; modlitwa po Komunii z liturgii ambroziańskiej, Sakramentarz z Bergamo, nr 155; czytania: 1 J 1,1-4; J 20,2-8.

która jest Jego wieczną pamiętką w Kościele. Spotkanie z Panem w Eucharystii — ofierze i uczcie — najbardziej przybliży do Niego.

Modlitwa po Komunii jest błaganiem, aby głoszone przez Jana Słowo, które stało się ciałem przez celebrowanie misterium (dzięki złożonej Ofierze — *Mszal polski*) zawsze mieszkało między nami. Chrystus jest pośród nas, kiedy zbieramy się w Jego imię, słuchamy Jego słowa, sprawujemy pamiętkę Jego ofiary i kiedy przyjmujemy Jego Ciało w Komunii św. Wtedy Chrystus w sposób szczególny obecny jest pośród swego Kościoła (por. KL 7). Pamiętajmy też o obecności Chrystusa w Najświętszym Sakramencie przechowywanym w naszych Kościołach.

3.4. Święto Świętych Młodzianków

Wspomnienie Dzieci Betlejemskich zabitych przez Heroda powstało prawdopodobnie na Zachodzie. Pierwszy raz spotykamy je w kalendarzu z Kartaginy z 505 r. Na wspomnienie wybrano dzień bliski Bożego Narodzenia, bowiem zdarzenie związane było z narodzeniem Chrystusa.

W modlitwach mszalnych powraca temat męczeńskiej śmierci Młodzianków¹⁰. Kolekta ukazuje teologiczny sens śmierci niewinnych dzieci. Młodzianków czci Kościół jako męczenników: tak było na początku i tak znów jest dzisiaj. Zabici oddawali chwałę Bogu nie słowami, lecz śmiercią; nie znali jeszcze Chrystusa, ale za Niego oddali swoje życie. Stąd płynie prośba Kościoła: abyśmy życiem świadczyli o wierze, którą wyznajemy słowami. Powraca w prośbie odwieczny problem: zgodność życia z wyznawaną wiarą, przemiana życia pod wpływem wiary, świadczenie życiem o wierze. Modlitwa nad darami również nawiązuje do święta: Bóg obdarza zbawieniem także dzieci, które Go jeszcze nie znają. Zbawienie jest zawsze łaską, niezasłużonym darem Boga, nie zależy od zasług człowieka. W życiu dorosłego człowieka podejmowany duchowy wysiłek czasem przysłania ten fakt, w ofierze dzieci z Betlejem jaśniej darmowość zbawienia. Modlitwa po Komunii także przypomina, iż Bóg obdarzył łaską męczeństwa tych, którzy nie mogli jeszcze wyznać Jego Syna ustami. Prosi, aby Bóg hojnie udzielił zbawienia wiernym przyjmującym Komunię św. w ich święto. Słowa te powinny nam przypomnieć, iż zawsze zbawienie jest darem Boga.

4. Liturgia dni w oktawie

4.1. 29 grudnia — piąty dzień oktawy

Modlitwy mszalne nawiązują do tajemnicy Chrystusowego przyjścia¹¹. Kolekta ukazuje Chrystusa jako światłość świata, Jego przyjście z woli Ojca rozproszyło ciemności ziemi. W tym świetle możemy żyć i rozpoznać drogę prowadzącą do Bo-

¹⁰ *Mszal Rzymski*, s. 260'–261'; modlitwa nad darami pochodzi z Sakramentarza Gelazjańskiego, nr 126; modlitwa po Komunii jest nowa; czytania: 1 J 1,5-2,2; Mt 2,13-18.

¹¹ *Mszal Rzymski*, s. 38; oracje zostały zaczerpnięte z Sakramentarza z Werony, nr 1346,89 i 1067; czytania: 1 J 2,3-11; Łk 2,22-35.

ga. Wypełniły się słowa Symeona: światłość Chrystusowa dotarła także do pogan. Słowa Jana Apostoła mówią więcej: kto miłuje swego brata, ten trwa w światłości; kto nienawidzi swego brata, żyje w ciemności. Kościół, świadom czym jest przyście Pana, chce abyśmy godnie wysławiali tajemnicę Jego narodzenia. Modlitwa nad darami przywołuje temat „świętej wymiany”: składamy Bogu dary od Niego pochodzące, które staną się sakramentem zbawienia. Tak będzie i dzisiaj, stąd prośba: „przyjmij je łaskawie i daj nam siebie samego w Twoim Synu”. W Eucharystii obecny jest Chrystus, posłany na świat przez Ojca, w Nim Ojciec ciągle wychodzi ku nam. Modlitwa po Komunii zawiera prośbę, aby moc Najświętszego Sakramentu zawsze podtrzymywała nasze życie. Eucharystia jest pokarmem ludzi wędrujących przez ziemię do wieczności, chlebem pielgrzymów.

4.2. 30 grudnia — szósty dzień oktawy

Liturgia nadal kontempluje przyście Chrystusa w ludzkim ciele¹². Kolekta ukazuje duchowy stan ludzkości, do której przychodzi Chrystus: od dawna przygniata nas jarzmo grzechu, żyjemy w starej niewoli. Kościół zanosí prośbę, aby nas wyzwoliło nowe narodzenie w ludzkim ciele Bożego Syna. Chrystus przychodzi zatem wyzwolić ludzkość z niewoli grzechu, dokona tego przez narodzenie w ludzkim ciele. Narodzenie w Betlejem należy zatem widzieć w jedności z tajemnicą paschalną Zbawiciela. Słowa oracji mogą się wydawać zbyt pesymistyczne, przecież Chrystus już wybawił nas z niewoli grzechu. Doświadczenie Kościoła jest jednak inne: pomimo zbawienia człowiek nadal jest przygnieciony przez grzech. Łatwo przychodzi mu chcieć dobra, ale z trudem je wykonuje. Nie czyni dobra, którego chce, ale zło, którego nie chce (por. Rz 7,19-24). Odrodzony przez wiarę i chrzest do nowego życia popada w grzech. Ciągłe przychodzi do Chrystusa i prosi o przebaczenie, przechodzi z niewoli grzechu do wolności dzieci Bożych. Modlitwa nad darami zawiera prośbę, aby Bóg przyjął dary swojego ludu, aby lud otrzymał w Eucharystii dobra, w które wierzy. Kościół zgromadzony na Eucharystii jest ludem Nowego Przymierza, chce uczestniczyć w ofierze Nowego Przymierza. W Eucharystii lud otrzymuje zbawienie, łaskę, odnawia swoje przymierze z Bogiem. Największym darem jest jednak Chrystus, który za nas wydaje siebie Ojcu i siebie daje nam na pokarm. Modlitwa po Komunii odwołuje się do misterium Eucharystii: Bóg spotyka się z nami w tym sakramencie. W tym sakramencie jest sam Chrystus, w uobecnionej ofierze przypomina nam nieustannie o miłości Ojca, przybliża nas do Ojca. Zbyt mało pamiętamy o przeżywaniu spotkania z Ojcem w Eucharystii, całą uwagę zatrzymujemy na Chrystusie. Ojciec tak umiłował świat, że dał swego Jednorodzonego Syna dla jego zbawienia: w liturgii ciągle na nowo przeżywamy tę tajemnicę. Oracja dodaje, że tylko łaska może przygotować nas do przyjmowania Bożych darów. Tylko łaska pozwoli nam przeżywać w Eucharystii miłość Ojca, dostrzegać ten wymar Eucharystii.

¹² *Mszal Rzymski*, s. 39; kolekta pochodzi z dawnego mszału, zaś modlitwa nad darami i po Komunii z Sakramentarza z Werony, nr 1136 i 1256; czytania: 1 J 2,12-17; Łk 3,36-40.

4.3. 31 grudnia — siódmy dzień oktawy

Na jeszcze inny aspekt tajemnicy narodzenia Chrystusa zwraca uwagę liturgia tego dnia¹³. Kolekta ukazuje narodzenie Chrystusa na tle odwiecznego dążenia człowieka do Boga. Wszelkie dążenie człowieka do Boga ma swój początek i swoje dopełnienie w tajemnicy narodzenia Jego Syna. Chrystus jest przecież początkiem i końcem stworzenia, w Nim wszystko zostało poświęcone i w Nim wszystko znajduje swoje odniesienie do Boga. Człowiek, pomimo upadku w grzech, zawsze szukał i dążył do Boga: gdy Chrystus stał się człowiekiem, dążenie do Boga otrzymało zupełnie nowy wymiar, stało się początkiem nowego odniesienia do Boga. Dążenie to zarazem znalazło swoje dopełnienie, bowiem Bóg teraz tak bardzo zbliżył się do człowieka, dał się poznać człowiekowi w zupełnie wyjątkowy sposób. Kościół prosi w oracji, abyśmy należeli do Chrystusa, Zbawiciela wszystkich ludzi. Chrystus jest jedynym pośrednikiem do Ojca, nie ma innej drogi do zjednoczenia z Bogiem. Chrystus jest Zbawicielem wszystkich ludzi, także tych, którzy Go jeszcze nie znają. Wielu ludzi jeszcze nadal szuka Boga po omacku, wyznaje różne religie: im należy nieść radosną nowinę o zbawieniu w Chrystusie. Modlitwa nad darami posiada rozbudowaną formę, zwraca się do Boga, który jest źródłem prawdziwej pobożności i pokoju. Jest źródłem pobożności, bowiem uzdalnia nas swoją łaską do tego, iż stajemy się Jego dziećmi i żyjemy dla Niego, poświęca nas i uzdalnia do oddawania Mu czci. Bóg jest źródłem pokoju: to w noc Bożego Narodzenia aniołowie ogłosili ziemi pokój. W każdej Mszy św. liturgia przypomina, że Chrystus daje nam swój pokój. Składaną ofiarą chcemy uczcić Boży majestat i w tej Eucharystii chcemy umocnić naszą jedność. Jedynie ofiara Chrystusa jest godna Ojca, my włączamy się w ofiarę Jego Syna i z Nim czcimy Ojca. Eucharystia jest źródłem jedności: ci, którzy spożywają z jednego Chleba i piją z jednego Kielicha, tworzą jedno w Chrystusie. Modlitwa po Komunii jest prośbą o wszelką pomoc „teraz i w przyszłości”, abyśmy „czerpiąc siły z darów przemijających, z większą ufnością dążyli do wieczności”. Eucharystia jest pomocą w życiu doczesnym, przez które człowiek idzie do wieczności.

5. Uroczystość Świętej Bożej Rodzicielki Maryi

Początek nowego roku cywilnego łączono w Rzymie z obchodami, w których mieszał się kult boga Janusa z zabawami o charakterze karnawałowym. Chrześcijaństwo nie mogło uczestniczyć w tych obchodach; w tym dniu starali się wynagradzać Bogu za grzechy popełniane przez pogan. Wraz ze zmierzchem pogaństwa zanika charakter ekspiacyjny tego dnia. Kościół obchodzi 1 stycznia oktawę Bożego Narodzenia, a modlitwy liturgiczne przyjmują charakter maryjny. Dzień nowego roku stał się pierwszym i najstarszym świętem maryjnym w liturgii rzymskiej. W późniejszych wiekach, pod wpływem liturgii galijskiej, oktawa stała się świętem Obrzeza-

¹³ *Mszal Rzymski*, s. 40; wszystkie trzy oracje pochodzą z Sakramentarza z Werony, nr 1248, 1047 i 1299; czytania: 1 J 2,18-21; J 1,1-18.

nia Pańskiego. Odnowiona liturgia powróciła do pierwotnej tradycji: dnia 1 stycznia Kościół znów obchodzi uroczystość Świętej Bożej Rodzicielki Maryi, wspomina również nadanie Najświętszego Imienia Jezusa.

Modlitwy Mszy św. powracają do tajemnicy narodzenia Chrystusa, ukazują rolę Maryi, Matki Zbawiciela¹⁴. Kolekta stwierdza, że Bóg obdarzył ludzi łaską wiecznego zbawienia. Stało się to w określonym czasie i narodzie, ale ten dar objął ludzi wszystkich czasów i ludzi całej ziemi. Ludzkie dzieje i czas zyskały odtąd nowe znaczenie. Tym dniem rozpoczyna się nowy rok, ludzie myślą o nadchodzącej przyszłości: dla ludzi wierzących ten nadchodzący rok ma być czasem zbawienia i świadczania o zbawieniu, kolejnym etapem drogi do wieczności. Bóg obdarzył ludzi zbawieniem przez dziewicze macierzyństwo Maryi, bowiem Jezus narodził się z Maryi Dziewicy. Przez Nią otrzymaliśmy Bożego Syna, Dawcę życia wiecznego, Ona jest Bożą Rodzicielką. Kościół zna wyjątkowe miejsce Maryi w tajemnicy zbawienia i dlatego przyzywa Jej orędownictwa. Wchodząc w kolejny rok dziejów przyzywamy pomocy Matki Zbawiciela: przez tyle już wieków pozostaje Ona wsparciem dla Kościoła i jego dzieci. Modlitwa nad darami posiada uroczystą formę, zwraca się do Boga, który jest źródłem wszelkiego dobra i dobro to doprowadza do pełnego rozwoju. Wspomina radość z jaką obchodzimy uroczystość Bożej Rodzicielki, dzięki składa Bogu za początek naszego zbawienia i prosi o zebranie jego owoców. W oracji nie ma tym razem mowy o złożonych na ołtarzu darach. Kościół wspomina jednak „wzelkie dobro”, jakie otrzymujemy od Boga: takim dobrem jest również dany nam przez Boga czas, ten zakończony rok i ten rozpoczynany. Dziękujemy za rok miniony, powierzamy Bogu ten nadchodzący. Jak Bóg przemienia chleb i wino w sakrament zbawienia, tak może również ten rok przemienić w rok zbawienia. Pierwsze przyjście Chrystusa było początkiem zbawienia, drugie będzie zbieraniem plonów, przyniesie zakończenie historii zbawienia. Każdy rok jest krokiem ku temu zakończeniu. Bóg otworzył nam drogę zbawienia; teraz prosimy, aby nas nią prowadził. Maryja, tak ściśle związana z początkiem zbawienia, wstawia się za nami do końca czasów. Modlitwa po Komunii również wspomina Maryję jako Rodzicielkę Bożego Syna, nawiązuje tym samym do orzeczenia Soboru Efezkiego z 431 r. Starożytna modlitwa została wzbogacona w swej treści: wyznajemy w niej teraz, że Maryja jest nie tylko Matką Syna Bożego, ale także Matką Kościoła. Tytuł ten nadał Maryi Paweł VI w dniu 21 listopada 1964 r., podczas reformy został wprowadzony do liturgii tego starożytnego święta maryjnego. W ten sposób dziś, kiedy czcimy Maryję jako Matkę Jezusa, czcimy Ją również jako Matkę Kościoła. Niegdyś troszczyła się o doczesne potrzeby swego Syna, teraz troszczy się o Jego mistyczne ciało jakim jest Kościół. Tego dnia przyjęliśmy Najświętszy Sakrament, prosimy, aby pomógł nam osiągnąć życie wieczne. Idziemy do wieczności przez czas, teraz zaczy-

¹⁴ *Mszal Rzymski*, s. 42–43; kolekta uroczystości nie uległa zmianie; modlitwa nad darami pochodzi z Sakramentarza z Werony, nr 1006; modlitwa po Komunii z Sakramentarza Gelazjańskiego, nr 1262; czytania: Lb 6,22-27; Ga 4,4-7; Łk 2,16-21.

namy nowy odcinek tej drogi: umocnieni Najświętszym Sakramentem i opieką Maryi wyruszamy w pokój. Modlimy się także o pokój dla całego świata, bowiem już od lat w dniu 1 stycznia obchodzony jest Dzień Pokoju.

* * *

Analiza modlitw przynosi pogłębione spojrzenie na tajemnicę narodzenia Chrystusa w Betlejem, pozwala dostrzec wiele mało znanych aspektów tego wyjątkowego wydarzenia w historii zbawienia. Najbardziej uderza ukazwany w modlitwach związek narodzenia Pana z Jego zbawczą ofiarą i zmartwychwstaniem. Narodzony Chrystus jest nazywany Odkupicielem, Jego narodzenie już nam przynosi zbawienie, przywraca utracone dziecięctwo Boże. Święta Bożego Narodzenia łączą się wewnętrznie ze świętami Wielkanocy. Powracające słowa o „świętej wymianie” przybliżają nam tajemnicę wcielenia: Chrystus staje się człowiekiem, aby człowiek mógł mieć udział w życiu Boga. Chrystus przychodzi na ziemię, aby nas poprowadzić do nieba; wchodzi w czas, aby nas przenieść w wieczność. Medytacja nad tekstami liturgicznymi prowadzi do wielkiego duchowego ubogacenia i ukazuje nieznaną czy niedostrzeganą głębię wydarzeń zbawczych.